

MIHAELA CERNĂUȚI-GORODEȚCHI
Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Spectrologie carrolliană. Cîteva însemnări

A Few Notes on Lewis Carroll's Hauntology

Keywords: Lewis Carroll; spectres; *hauntologie/hauntology* (Derrida); fear, confusion; *guides for the perplexed*; illumination; new *different* ways of understanding and being

Abstract :

This article proposes a reading of Lewis Carroll's fictional works in the light of the Derridean concept of *hauntologie/hauntology* transplanted to the field of literary interpretation. From *Alice's Adventures in Wonderland* (1865) and *Phantasmagoria* (1869), through the second Alice book (1872) and *The Hunting of the Snark* (1876), to *Sylvie and Bruno* (1889) and *Sylvie and Bruno Concluded* (1893), Carrollian fictions reveal an increasing spectre awareness and an increasing taste for experimenting with meaning in a world that is less and less definite, less and less precisely shaped. The phantasms haunting these texts hover between visible/shown and hidden, between known and unknown, between presence and absence, between reason and nonsense, between life and death. They shake and compromise all certainty, they bring about fear, confusion and doubt. But they also illuminate, they "teach" any intelligent observer how to open to more than one way of thinking, of understanding, of being, how to overcome loss, and failure, and limits, how to conjure the past and the future in one single moment, in a tiny time fraction consequently able to expand to infinity. Lewis Carroll's ghosts are meant to function as paradoxical (but most efficient) *guides for the perplexed* – even when they seem to mislead, or deter, or simply not care. They are always there – here – for a (good) reason.

„Ils sont toujours là, les spectres, même s'ils n'existent pas, même s'ils ne sont plus, même s'ils ne sont pas encore.”

Jacques Derrida

Format auster în cultul măsurii și al rațiunii (*no nonsense*), specialist în și profesor *de* logică matematică, Charles Lutwidge Dodgson s-a lăsat însă cu voluptate bîntuit – în ipostaza Lewis Carroll – de diferite *fantasme*, pe care le-a cercetat cu sîrg și maximă curiozitate, convins că înțelegîndu-le își putea cunoaște sinele profund, adevărat. Într-un anume sens, toate scrierile sale ficționale sînt *fantasmagorii*¹, spectaculoase reprezentații, montate minuțios întru (i)luminarea și

¹ “*Phantasmagoria* Etymology: French *phantasmagorie*, from *phantasme* phantasm (from Old French *fantasme*) + *-agorie* (perhaps from Greek *agora* assembly) [...]; Date: circa 1802; 1: an exhibition of optical effects and illusions; 2 a: a constantly shifting complex succession of things seen or imagined; 2 b: a scene that constantly changes; 3: a bizarre or fantastic combination, collection, or assemblage” (MWOD). Spectacolul de umbre (proiectate pe suprafețe compacte, rigide – opace ori translucide – sau pe „ecrane” mișcătoare de fum) numit *fantasmagorie* (care „convoacă” în fața publicului ebluisat o paradă de imagini cel puțin neliniștitoare: spectre, schelete, demoni și alte apariții

îmbucurarea principalului spectator: autorul însuși. Iluzionist iscusit (realmente pasionat de tot felul de scamatorii și, pare-se, prestidigitator *accompli* în viața de fiecare zi), el este progresiv captivat, absorbit de/în propria-i magie, se înconjoară (cu bucurie crescândă) de *spectrele* care îl definesc.

Aparent înscris într-un *trend* literar care traversează triumfător nu doar Anglia Reginei Victoria, ci mai toată Europa occidentală (și spațiul nord-american anglofon) pe parcursul secolului al XIX-lea, Lewis Carroll este (ori devine) interesat de spectralitate într-un fel care-l deosebește nu doar de congenerii lui francezi, germani sau americani, ci chiar de scriitori cu care a împărțit varii intervale din lunga eră victoriană. Relativ numeroasele *ghost stories* semnate de Charles Dickens pun în evidență vraja *specios* paradoxală² exercitată asupra unui spirit mai degrabă cumpănit (adesea înclinat spre scepticism) de fenomenele paranormale (intens curtate și frecventate de contemporani), o irepresibilă atracție către morbid, macabru și imaginarul gotic, ca și o anume vînă moralistă (activată în cheie sentimental-propovăduitoare – v. *A Christmas Carol*, *A Haunted Man and the Ghost's Bargain* – sau ironic-pedepsitoare – v. *The Trial for Murder* ori *The Ghost in the Bride's Chamber*). Fantomele sînt pentru Dickens manifestări tulburătoare (*thrilling*) ale vieții de după moarte (teritoriu tenebros, ocult, privit/înconjurat cu egală spaimă și fascinație) ori figurări deja codificate cultural-literar, apariții eterice simbolizînd *concepte* (iubirea, regretul, remușcarea, (ne)îndurarea) sau *atitudini* și *obsesii umane*, iar intervenția lor în realitate este întotdeauna pilduitoare, are menirea de a sugera necesitatea și direcția unei reformări/corectări – fie și sub forma zdruncinării (printr-un „brînci” vesel) a încrederii fără discernămînt, rudimentar superstițioase, în existența lor (v. *The Haunted House*). Victorianismul tîrziu și începutul de secol XX în spațiul britanic par să mai ia în seamă stafiile doar cu detașare amuzată: *raționalizate*, „domesticite”, acestea apar ca pretexte „trăsnite” pentru istorii „senzaționale” hilare (cu sau fără *a chilling twist*) de tipul *The Canterville Ghost* de Oscar Wilde și *The Story of the Inexperienced Ghost* de H. G. Wells – chiar dacă

unheimliche) este inventat (după o idee pusă asiduu în practică de Johann Georg Schröpfer, proprietar de cafenea din Leipzig pasionat de magia neagră și, se pare, victimă – în 1774 – a propriilor năluciri elaborate) și perfecționat apoi de francezul François Dominique Séraphin, belgianul Étienne Gaspard Robert (cu numele de scenă Étienne Robertson; în 1799 și-a brevetat *fantoscopul*), germanul Paul M. Philipsthal (nume de scenă: Paul Philidor). Ajunsă divertisment foarte popular în Franța, *fantasmagoria* este adoptată și frecventată cu entuziasm în secolul al XIX-lea și de către britanici (pentru date suplimentare și detalii, inclusiv ilustrații ale celor mai uzitate dispozitive și instalații, v. Paul T. Burns, *The History of the Discovery of Cinematography: Chapter Six (1750-1799)*, la <http://www.precinemahistory.net/1750.htm>, site foarte bogat în informații și extrem de riguros științific, accesat pe 4 noiembrie 2008).

² Fenomenele din sfera iraționalului reprezintă *provocări* cu atît mai spectaculoase (așadar, mai atractive) pentru cineva, cu cît rațiunea ocupă un loc mai important în sistemul său de valori. Un raționalist poate cerceta cu sîrg iraționalul tocmai pentru că urmărește să-l demonteze, să-l expună ca absurd și deci să-l *desființeze* (=să demonstreze imparabil că iraționalul *nu există*, ci este doar o iluzie).

angoasa ori o considerare mai gravă a problemei răbufnesc neașteptat în final sau rămân să bîntuie *subtextul*.

Fire sentimentală, generoasă, predispusă la efuziuni, dar îndrumată să adopte un model cerebral, sobru, de o rigoare extremă (pe care, cu toată sinceritatea, îl consideră ideal și pe care ajunge să-l fetișizeze), Lewis Carroll „cedează” treptat (și previzibil) fanteziei sale dezlănțuite care nu (mai) poate fi conținută, îngrădită de tiparele strîmte ale raționalismului aseptice (și, vai, atît de tern și de previzibil!) celebrat de victorienii. Universul primei sale „evadări” în ficțiune, *Alice's Adventures in Wonderland* (1865), este unul senin-solar și se păstrează închis etanș în convenția securizantă a miraculosului, irealul fiind etichetat drept simplă (și inofensivă) aventură onirică „decodată” explicit și pe loc. Ulterior însă, bizareriile și semnele neliniștitoare nu numai că se înmulțesc în orizontul scrierilor sale, dar, în urma unei *alegeri* conștiente (și curajoase), sînt tot mai metodic ferite de raționalizarea de tip comun, iar *noima* lor este căutată consecvent *dincolo* de pragul logicii obișnuite.

Phantasmagoria (1869) este un text crucial în opera carrolliană, întrucît marchează (la vedere!) opțiunea autorului pentru explorarea *asumată* (deși aici doar „în glumă”, deocamdată) a unor teritorii neconvenționale (poate chiar scandaloase ori compromițătoare). Meditație înșelător superficială și intenționat (oarecum protector) „travestită” (oximoronic) în jelanie ghidușă, *Phantasmagoria* atacă frontal problematica „spectrului ca posibilitate” (SM:47) și a *bîntuirii* lumii *de aici* de către o sumă (practic, infinită) de entități configurînd – în fața ochilor care se pricepe să vadă – o alteritate misterioasă, multiformă. Stafia „responsabilă cu bîntuirea” imobilului locuit de narator își înfățișează familia ca fiind compusă din: părinți – o Zîină (a Fairy) și un Pitic³ (a Brownie⁴), ce „s-au gîndit c-ar fi / Mai fericiți ai lor copii / De s-ar distinge în diversitate” (*Fant*:38); frați și surori – o Piază (a Pixie⁵), două Fee (two Fays), o Nălucă (a Banshee⁶), un Duh (a Fetch⁷), o Știmă (a Kelpie⁸), un Spirit (a Poltergeist), un Moroi (a Ghoul⁹), două Iele (two Trolls¹⁰), un Pricolici (a Goblin¹¹), un Strigoi (a Double), un Elf (an Elf), o

³ Cităm echivalările românești din *Fant*:38-39, chiar dacă nu întotdeauna *corespondența* stabilită este exactă – tipurile de fapte supranaturale nu coincid în cele două spații aduse față în față, iar traducătorul s-a confruntat, în plus, și cu constrîngerile de natură prozodică.

⁴ “*Brownie*: a legendary good-natured elf that performs helpful services at night” (MWOD)

⁵ “*Pixie*: a cheerful mischievous sprite” (MWOD)

⁶ “*Banshee* Etymology: Irish *bean sídhe*, Scottish Gaelic *bean sìth*, literally, woman of fairyland; a female spirit in Gaelic folklore whose appearance or wailing warns a family that one of them will soon die” (MWOD)

⁷ “*Fetch*: Doppelgänger” (MWOD); “*Doppelgänger* Etymology: German *Doppelgänger*, from *doppel*- double + *-gänger* goer ; a ghostly counterpart of a living person” (MWOD)

⁸ “*Kelpie*: a water sprite of Scottish folklore that delights in or brings about the drowning of wayfarers” (MWOD)

⁹ “*Ghoul*: Etymology: Arabic *ghūl*: a legendary evil being that robs graves and feeds on corpses” (MWOD)

¹⁰ “*Troll*: Etymology: Norwegian *troll*, Danish *trolld*, from Old Norse *troll* giant, demon; a dwarf or giant in Scandinavian folklore inhabiting caves or hills” (MWOD)

Fantomă (a Phantom¹² – „that’s myself”, *Phant*:753), un Vîrcolac (a Leprechaun¹³).

După cum sugerează titlul primului cînt (*Întîlnirea/The Trysting*), întrevădarea locatarului uman cu cel fantomatic are loc în temeiul a două premise: 1) conlocuirea este inevitabilă (pentru amîndoi); 2) trebuie stabilite prin acord condițiile conviețuirii – cu toate că, în fapt, *spiritul* îi aduce la cunoștință omului *Hys Fyve Rules* (cîntul al doilea), “the Five Good Rules of Ettiquette” (*Phant*:743), cele cinci¹⁴ reguli care condiționează (ca norme de bună cuviință și de stabilire a unor raporturi civilizate) „încartiruirea” lui cu succes în această modestă “one-ghost house” (*Phant*:742) / „fantomieră”, (în) care „o singură fantomă-ncape” (*Fant*:10). După toate aparențele, însușirea regulamentului face parte din educația elementară a tuturor spiritelor și cuprinde atît *dos* (recomandări sau dispoziții), cît și *don’ts* (interdicții):

1) spectrul întreprinde acțiuni menite să atragă atenția și apoi i se arată victimei, dar nu-i adresează nici un cuvînt, întrucît „Nici o Fantomă de bun simț nu va / Începe ea o conversație” (*Fant*:18) / “No Ghost of any common sense / Begins a conversation” (*Phant*:745)¹⁵; verbalizarea e periculoasă pentru spectru, căci poate regulariza (și contracara) bizarul;

2) spectrul performează ritualul înspăimîntării folosindu-se de efecte vizuale și sonore stranii menite să-i intensifice *prezența*: „S-aprinzi o sîngerie lumîinare¹⁶, / ... / Apoi să zgîrii ușa și pereții” (*Fant*:21) / “First burn a blue or crimson light/ ... / Then scratch the door or walls” (*Phant*:746);

¹¹ “*Goblin*: Etymology: Middle English *gobelin*, from Anglo-French, from Medieval Latin *gobelinus*, ultimately from Greek *kobalos* rogue; an ugly or grotesque sprite that is usually mischievous and sometimes evil and malicious” (MWOD). Mai departe în text se face o referință și la un *inspector/inn-spectre* pe nume *Kobold*: “Etymology: German *Kobalt*, alteration of *Kobold*, literally, goblin, from Middle High German *kobolt*; 1 a gnome that in German folklore inhabits underground places; 2 an often mischievous domestic spirit of German folklore” (MWOD)

¹² În text, neașteptatul vizitator nocturn este desemnat prin termenii: *Fantomă/Phantom* (singurul considerat de el ca fiind apelativul *exact* și *propriu*, rezervat categoriei/clasei anume din care face el parte); *Stafie/Ghost* (valabil ca termen generic, pentru întregul neam al spiritelor). Înainte de a-și prezenta familia (mai mult decît *politically correct* prin diversitate!), el se numește pe sine și *Umbră, Nălucă/Wraith*.

¹³ “Etymology: Irish *leipreachán*; a mischievous elf of Irish folklore usually believed to reveal the hiding place of treasure if caught” (MWOD)

¹⁴ Tot cinci la număr sînt și „neîndoielnicele semne” / the “unmistakable marks” care identifică *șmerchinul* original garantat / „neaoș, aprobat, ștampilat” (VS:126) / “the warranted genuine Snark(s)” (HS:685).

¹⁵ Variațiune pe această temă, “Don’t spook until you’re spooked to” este o glumă populară printre elevi ca pretinsă regulă de bună purtare de care ar trebui să țină seama fantomele junioare.

¹⁶ Menționarea flăcării (albastre ori stacojii) cu pricina are însă darul să-l îngrijoreze pe narator doar din rațiuni practice (este o potențială sursă de incendiu). În strofa următoare (al cărei sens e în mare parte compromis de traducerea românească), el îi pune în vedere amabilului vizitator: “You’ll visit *here* no more./ If you attempt the Guy [Fawkes]/ I’ll have no bonfires on *my* floor.” (*Phant*:747)

3) „Să o tratezi [pe victimă] cu mult respect, / Să nu te cerți cu ea nicicând” (*Fant:22*) / “The Third [Rule]... / ... tells us... / To treat him [the Victim] with a great respect, / And not to contradict him” (*Phant:746*); adevărul țel este reducerea la minimum ori evitarea *discuțiilor* cu omul – care, provocat *să vorbească*, ar putea să facă uz de rațiune, ceea ce ar perturba serios bîntuirea;

4) „A Patra [regulă] spune să nu bîntui / Prin case c-o deja-ncartiruită / Fantomă” (*Fant:24*) / “The Fourth prohibits trespassing / Where other Ghosts are quartered” (*Phant:747*); spectrul care încalcă această regulă e „măcelărit” (*slaughtered*), adică „tocat mărunț” (“cut up small”), ceea ce se repară însă în scurtă vreme, fără traume majore, căci „Spiritele se-alipesc de zor” (*Fant:25*) / “Ghosts soon unite anew” (*Phant:746*);

5) fantomele trebuie să se adreseze suveranului lor cu formulele: *Măria ta, Rege Goblin* / „Spectrale Împărat”, „Albeața Ta Regală” (*Fant:25*) / “Sir”, “My Goblin King”, “Your Royal Whiteness” (*Phant:746*) – o regulă care pentru omul bîntuit prezintă prea puțin interes, dar care poate funcționa ca indiciu prețios (și liniștitor) relativ la organizarea rațională (inteligibilă din perspectivă umană) și a lumii iraționalului.

Pe parcursul convorbirii sale cu fantoma, naratorul aventurii fantasmagorice încearcă să afle cât mai mult(e) despre spirite și demersul îi reușește – este informat inclusiv în privința ierarhiei din universul spectral: „Un Spectru ar fi întîi ales, / Pe drept un loc vacant s-ocupe. / Fantome, Elfi, vreun Spirit neînțeles / Vin mai apoi. Cum dau greș ades, / Pe-un Moroi încearcă a-l corupe.” (*Fant:12*) / “A Spectre has first choice, by right, / In filling up a vacancy; / Then Phantom, Goblin, Elf, and Sprite – / If all these fail them, they invite / The nicest Ghoul that they can see.” (*Phant:743*) Dar atmosfera de caldă împăcare și amicitie (dacă se face abstracție de *păruiala* / *the scarmoge(s)* din cîntul al treilea) este destrămată de o descoperire dramatică: spectrul își dă seama că a greșit adresa, că e *derutat!* După o izbucnire colerică (o avalanșă de injurii adresate inocentei gazde), fantoma se potolește – dar pleacă în grabă, schițînd un ultim gest ștregăresc și rostind cîteva cuvinte tandru-condescendente: „«Dar vai, e dimineață. Tre’să zbor! / Adio, Frunzăverde, somn ușor!» / Un semn cu ochiul și-a fugit!” (*Fant:67*) / “‘But gracious me! It’s getting light! / Good-night, old Turnip-top, good-night!’ / A nod, and he was gone.” (*Phant:763*) Frustrat, naratorul plînge la propriu, își deplînge pierderea în versuri, bea alcool, se perpelește noaptea fără somn – *jelește* plecarea intempestivă care i-a răpit și o tovărășie plăcută, și șansa de a obține toate lămuririle sperate. Săptămîni și luni la rînd el rămîne pradă unei tînjiri fără leac, întrucît *le revenant...* nu mai revine!

Așadar, așteptarea înșelată naște insomnii și angoasă. Următoarea aventură ficțională carrolliană, *Through the Looking-Glass and What Alice Found There* (1872), este o fantasmagorie melancolică, articulată în regim nocturn, traversată imprezvizibil și halucinant de umbra terifiantă (dar vagă) a cîte unui *bandersnatch* sau *jabberwock*, spectre care scapă sistematic oricăror tentative de înțelegere. Pe parcursul celei de-a doua călătorii (de *Alice* inițiată, pentru a pătrunde în teritorii

inaccesibile *vederii* ei¹⁷), eroina cade pradă unei iluzii optice: cu cât încearcă să se apropie de fantasma urmărită în oglindă, cu atât se îndepărtează de ea. Spațiul catoptric o ademenește perfid și o adâncește în confuzie, o rătăcește în labirintul de reflexe spectrale, pentru a o livra necruțată ultimei (și fatalei) capcane (de care Alice nu se va vindeca nici după revenirea din reveria autoindusă): revelația că ea însăși este (ori – mai subtil chinuitor! – s-ar prea putea să fie) doar o fantomă, o reflexie lipsită de substanță, de viață, de realitate, o iluzie generată ca experiment gratuit de o rațiune impersonală și absconsă, hrănindu-se cu aporii.¹⁸ Torturată de gândul că este o fantomă bîntuindu-se pe sine, eroina caută disperat soluții în afara lumii ficționale. Apelul la judecata lectorului (“Which do *you* think it was [the real dreamer]?”) nu face decît să-i transmită acestuia morbul îndoielii, propagînd angoasa la alt nivel de realitate. Nu altceva pare să spună epilogul liric la Aliciada secundă (și cea din urmă: ce ar mai putea veni/fi oare *după* ea?!); „mijlocul cerului”, *zenitul* poemului „înărmăt” de referințe directe la *vis(are)* este dominat de o *viziune* proiectată tainic de nadir: “Still she haunts me, phantomwise. / Alice moving under skies / Never seen by waking eyes.” (LG:250) / „Doar în chip de nălucă din vremea trecută / Îmi plutește alături, tăcută, / Alisa, cu ochi treji nevăzută...” (AO:190) Cum (dincolo de butada imediat reactivată de reflexul cultural) Alice (deși nemărturisit în mod clar) este chiar autorul,¹⁹ și în plan extraficțional fantomele se bîntuie una pe alta/unele pe altele, polii bîntuirii se tot inversează pînă la pierderea *direcției* și a simțului de *orientare*.

The Hunting of the Snark (1876) continuă căutarea febrilă a noimei (iluzive) într-un spațiu revelat ca vid: harta Căpitanului este „absolută, fără capăt și coadă” (VS:126) / „A perfect and absolute blank” (HS:682), toate reperatele tradiționale sînt socotite „semne căznite și vane” (VS:125) / „They are merely conventional signs” (HS:683), iar vasul aventurierilor este atît de „șmerchinit” / “snarked”, că „bompresul și cîrma din spate / Se-ncurcau” (VS:126) / “the bowsprit got mixed with the rudder sometimes”(HS:684). Spectrele (unele anunțate deja în *Through the Looking-Glass*) sînt urmărite obsesional, dincolo de hotarele trasate de rațiune (strategie

¹⁷ V. „Dacă deschizi bine ușa odăii noastre, poți să zărești un picuț din coridorul Casei din Oglindă! Și-atît cît se poate vedea seamănă foarte mult cu coridorul nostru, dar vezi bine că mai încolo poate să nu mai fie deloc la fel. Vai. Mițuco, ce drăguț ar fi dac-am putea să trecem dincolo, în Casa din Oglindă!” (AO:23) / “You can just see a little *peep* of the passage in Looking-glass House, if you leave the door of our drawing-room wide open: and it’s very like our passage as far as you can see, only you know it may be quite different on beyond. Oh, Kitty, how nice it would be if we could only get through into Looking-glass House!” (LG:133-134)

¹⁸ Pentru definirea conceptului de *réduplication aporistique*, pertinent în contextul interpretării perspectivelor încrucișat dominante ale celor două personaje-cheie în *suprema* partidă de șah din *Through the Looking-Glass*, respectiv Alice și Regele Roșu, v. Lucien Dällenbach, « Intertexte et autotexte », *Poétique* VII, no. 27 (1976), p. 51. Pentru comentarii suplimentare relative la aporia din *Prin Oglindă*, v. articolul „Regele Roșu” (DPC:162-163).

¹⁹ Pentru o demonstrație mai amplă în acest sens, v. articolul „Alice” (DPC:21-28).

apotropaică!) în jurul lumii cunoscute, familiare – și fragile, expuse. Aproape ca în *Phantasmagoria* (metodologia e asemănătoare, numai că acum cercetarea se desfășoară, într-un fel, la *nivelul următor*), se tentează o organizare (și, prin aceasta, o luare în stăpânire) a lumii nălucilor, numai că docta diferențiere a felurilor încrângături și neamuri, ca și detaliata, pedanta înșiruire a pseudo-semnalmentelor vedeniei celei mai de preț (șmerchinul/ *the snark*), are eficiență zero: *monstrul paradoxal*²⁰ nu vrea să se arate, căutarea este nu doar ineficientă, ci și vană, lipsită de conținut – în ultimă instanță, absurdă.

Sylvie and Bruno (1889) și *Sylvie and Bruno Concluded* (1893) aduc o încheiere (poate neașteptată) întregului periplu carrollian în sfera *spectralității*. În cele din urmă, după toate semnele, Lewis Carroll depășește „complexul lui Marcellus²¹” (Derrida), se eliberează de „complexul rațional”, renunță (înțeleptit) să fie, pur și simplu, un *Scholler* (*scholar*) crezând cu toată convingerea în „distincția tranșantă dintre real și non-real, [...] dintre viu și non-viu, ființă și non-ființă (*to be or not to be*, după cum sună lectura convențională), în opoziție cu ceea ce e prezent și ceea ce nu e, de exemplu, sub forma obiectivității” (SM:46). El nu doar că reușește să vorbească *despre* fantomă, fantomei și *cu* fantoma, *să lase* și *să facă* fantoma să vorbească, nu doar că se deprinde să creadă în „spațiul virtual al spectralității” (SM:45,46), ci ajunge chiar să-l locuiască. Mister Sir²², naratorul *zănatic* (*alter ego* ficțional al autorului), pendulează (doar aparent aleatoriu) între lumea *zînelor* Sylvie și Bruno și lumea doctorului Arthur Forester îndrăgostit de Lady Muriel Orme. În multivers, miriadele de lumi, teoretic paralele, *pot* să se intersecteze – accidental sau voit (însă întotdeauna cu rost pentru observatorul *inteligent*). Privirea atentă, concentrată și competentă (neanulând smerenia și credința) poate cuprinde un *spectru* mai larg de fenomene și realități, poate da un sens superior și „realității reale”, concrete, și fantomalului²³, și *relațiilor* dintre cele două (sau mai multe – infinite ca număr) niveluri ontologice. În ultimă instanță, înțelegerea și acceptarea relativității a ceea ce este material, tangibil, *definit de* și *finit prin* soliditatea/substanțialitatea sa, familiarizarea cu fantomele (fără însă a tenta domesticirea/aproprierea lor) reprezintă o cale valabilă de *salvare* în confruntarea cu spaimele și cu *spectrul* pieirii: motivația supremă a filosofiei este „o chestiune de viață și de moarte, chestiunea vieții-moarte, mai înainte de a fi o chestiune a ființei, a esenței sau a

²⁰ V. articolul „Șmerchinul” (DPC:178-181).

²¹ Santinela care îl socotește pe Horatio îndeajuns de apt (*învățat* fiind) *să sorteze* problema nălucii care bîntuie noapte de noapte meterezele castelului din Helsingør/Elsinore (“Thou art a Scholler, speake to it [=the Ghost] Horatio”, *The Tragedie of Hamlet, Prince of Denmarke*, I.I.42, in *Mr. William Shakespeares Comedies, histories & tragedies, published according to the true originall copies*, London, printed by Isaac Jaggard and Edward Blount, 1623, p. 152).

²² V. articolul „Mister Sir” (DPC:126-130).

²³ „Chiar dacă, și mai cu seamă dacă faptul acesta, spectralul, *nu există*”, „chiar dacă, și mai cu seamă dacă faptul acesta, nici substanță, nici esență, nici existență, *nu este niciodată prezent ca atare*.” (SM:28)

existenței” și aceasta ar fi o deschidere „spre o dimensiune a *supra-viețuirii* (*sur-vivre*) sau a *survivanței* ireductibile și spre ființă, și spre o opoziție oarecare dintre a trăi și a muri” (SM:214).

În prefața la *Sylvie and Bruno*, Lewis Carroll glosează (pe un ton destul de moralizator, din păcate) pe tema morții. Spaima de moarte, scrie el, este un incubus de care, dintotdeauna, oamenii au încercat să se elibereze – ori să uite. Dar spaima trebuie înfruntată și stăpînită, nu prin ignorarea pragului ultim, ci prin orînduirea vieții în perspectiva ajungerii la el. Credița în continuarea *poveștii* dincolo de sfîrșitul *acestei* vieți, credința în existența Celeilalte/Celorlalte Lumi reprezintă înțelegerea supremei rațiuni a *firii*: “so long as we feel that this is going on, and will (we trust) go on for evermore, death has for us no terror ; it is not a shadow, but a light ; not an end, but a beginning!” (SB:263) Numai așa lumea celor plecați/aflați Dincolo încetează a fi un *exil* etern, lipsit de orice speranță, numai așa viața de după moarte încetează a fi mai groaznică decît *desființarea*: “Saddest of all must have been the thoughts of those who saw indeed an *existence* beyond the grave, but an existence far more terrible than annihilation – an existence as filmy, impalpable, all but invisible spectres, drifting about, through endless ages, in a world of shadows, with nothing to do, nothing to hope for, nothing to love!” (SB:261) *Love* este și ultimul cuvînt (așternut ca o pecete) din ultima ficțiune carrolliană, *Sylvie and Bruno Concluded*. Guvernatorul din Outland îi arată fiicei sale, zînișoara Sylvie, două medalioane inscripționate (“All will love Sylvie”, respectiv “Sylvie will love all”) și o invită să aleagă unul dintre ele. Sylvie face alegerea altruistă și atunci Guvernatorul îi dezvăluie (o lasă să descopere) un secret: nu sînt, de fapt, două medalioane, ci unul singur – dar descoperirea *sensului/ sensurilor* (în ceea ce este *scris*) face (= naște și pune în evidență) diferența (și ca *différance*)²⁴.

După ce și-a cercetat, înțeles și asumat fantomele, Lewis Carroll decide și el, în sfîrșit, *sensul* pe care e dispus să-l urmeze: renunță să opteze *între* rațiune și sentiment, *între* logică și absurd, *între* rigoare și fantezie, *între* viață și moarte, alegînd ca, întru iluminare, să conjure²⁵ contrariile să se întîlnească – prin *punțile* dintre viață și moarte, în rațiunea inimii, în logica nonsensului, în fantezia cu sistem.

²⁴ Problema este corect intuită – și semnalată – de Bruno, chiar dacă întrebarea lui inocentă, dar tulburătoare (“his embarrassing question”) e lăsată (intenționat) fără răspuns/comentariu: “ ‘Why, I thought there were *two* of them – Father!’ she suddenly exclaimed, laying the Jewel once more in his hand, ‘I do believe it was the *same* Jewel all the time!’ ‘Then you choosed [sic!] it from *itself*,’ Bruno thoughtfully remarked. ‘Father, *could* Sylvie choose a thing from itself?’ ” (SBC:674)

²⁵ În limba engleză, *to conjure* (“Middle English, from Anglo-French *conjurere*, from Latin *conjurare* to join in taking an oath, from *com-* + *jurare* to swear”) este polisemantic, poate desemna (printre altele) și arta magiei ludice, performarea de scamatorii (aît de dragi lui Lewis Carroll):

“*transitive verb* 1: to charge or entreat earnestly or solemnly; 2 a: to summon by or as if by invocation or incantation; 2 b (1): to affect or effect by or as if by magic; 2 b (2): *imagine, contrive*; 2 b (3): to bring to mind”;

“*intransitive verb* 1 a: to summon a devil or spirit by invocation or incantation; 1 b: to practice magical arts; 2: to use a conjurer’s tricks” (MWOD).

BIBLIOGRAFIE

- Carroll, Lewis, "Phantasmagoria" [1869], *The Complete Illustrated Lewis Carroll*, with an Introduction by Alexander Woollcott, Ware, Wordsworth Editions, 1996, pp. 741-765 [Phant]
- Carroll, Lewis, *Fantasmagoria*, traducere și note de Cătălin Lazurca, ilustrații de Cristian El Bus Buzneanu, Arad, Editura Hartmann, 2004 [Fant]
- Carroll, Lewis, "Through the Looking-Glass and What Alice Found There" [1872], *The Complete Illustrated Lewis Carroll*, with an Introduction by Alexander Woollcott, Ware, Wordsworth Editions, 1996, pp. 121-250 [LG]
- Carroll, Lewis, *Peripețiile Alisei în Lumea Oglinzii*, în românește de Frida Papadache, ilustrații de Petre Vulcănescu, București, Editura Ion Creangă, 1971 [AO]
- Carroll, Lewis, "The Hunting of the Snark: An Agony in Eight Fits" [1876], *The Complete Illustrated Lewis Carroll*, with an Introduction by Alexander Woollcott, Ware, Wordsworth Editions, 1996, pp. 677-699 [HS]
- Carroll, Lewis, *Vânătoarea Șmerchinului. Agonie în opt zvîrcoliri*, traducere (fragmentară – primele trei zvîrcoliri) de Radu R. Șerban, în *Secolul 20*, 352-354, 7-12/1991, pp. 123-129 [VS]
- Carroll, Lewis, "Sylvie and Bruno" [1889], *The Complete Illustrated Lewis Carroll*, with an Introduction by Alexander Woollcott, Ware, Wordsworth Editions, 1996, pp. 251-456 [SB]
- Carroll, Lewis, "Sylvie and Bruno Concluded" [1893], *The Complete Illustrated Lewis Carroll*, with an Introduction by Alexander Woollcott, Ware, Wordsworth Editions, 1996, pp. 457-674 [SBC]
- Cernăuți-Gorodețchi, Mihaela, *Dicționar de personaje carrolliene*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2003 [DPC]
- Dällenbach, Lucien, « Intertexte et autotexte », *Poétique* VII, no. 27 (1976)
- Derrida, Jacques, *Spectrele lui Marx. Starea datoriei, travaliul doliului și noua internațională*, traducere de Bogdan Ghiu și Mihaela Cosma, prefață de Cornel Mihai Ionescu, Iași, Editura Polirom, 1999 [SM]
- Merriam-Webster Online Dictionary*, 2008, <http://www.merriam-webster.com/dictionary> (sursă accesată pe 2, 3 și 4 noiembrie 2008) [MWOD]